

Ojnareskogen är värd att skyddas

MILJÖ Den kanske största miljöstriden i svensk historia håller nu på att avslutas, efter tio år i olika rättsliga instanser. Ett 50-tal kalkjobb får inte gå före bevarandet av ett av vårt lands mest skyddsvärda områden, skriver flera nationalekonomer gemensamt.

Sveriges regering har nu ett omstritt ärende på sitt bord. Säger regeringen ja till förslaget från Naturvårdsverket och länsstyrelsen på Gotland att göra hela Ojnareskogen till ett Natura 2000-område, så är ärendet avslutat. Säger regeringen nej kan EU komma att köra över den rödgröna koalitionen, med miljöargument. Om inte kommer Nordkalk att inleda gruvbrytning. Oavsett utfall har regeringen saknat ett fullödigt beslutsunderlag. Vi menar att en genomarbetad samhällsekonomisk analys krävs för att avgöra om en gruvbrytning är förenlig med hållbar tillväxt. Det är uppseendeväckande att en sådan inte genomförts.

Utan att föregripa resultatet av en samhällsekonomisk kalkyl vill vi peka på förhållanden som måste ingå i studien och som med stor sannolikhet talar emot en brytning.

”*Kalkbrytningen pågår i högst ett par decennier, medan skadan i naturen består för evigt.*”

Från 1850 till 1962 ökade tillverkningsindustrins andel av sysselsättningen i Sverige från 9 till 33 procent. Därefter har andelen successivt sjunkit och vid sekelskiftet svarade den bara för vart femte jobb, exakt samma nivå som hundra år tidigare. Trenden är fortsatt nedåt.

Speciellt snabbt sjunker sysselsättningen inom kapitalintensiva branscher. Maskiner är överlägsna människan när det gäller upprepade arbetsmoment. Ett slående exempel är den gotländska kalkindustrin. Här nådde stenarbetet sin sysselsättnings-topp före andra världskriget. Som mest fanns det 1700 fackföreningsanslutna heltidsarbetande. Fram till 2013 hade 92 procent av denna sysselsättning rationaliserats bort trots en kraftigt ökad produktion. Enligt Statistiska centralbyrån fanns 2013 endast 134 anställda på öns elva kalkbrott, eller 0,6 procent av Gotlands totala sysselsättning.

Turismens utveckling är rakt motsatt mineral-

utvinningens. Det årliga antalet resenärer till Gotland har med råge passerat tvåmiljonersstrecket och antalet gästnätter på hotell, stugbyar, campingplatser samt kommersiellt förmedlade privata stugor och lägenheter är nära 900 000. Endast intäkter från gästnätterna motsvarar årligen omkring 5 000 kronor per invånare på ön. Gotland ligger i Sverigetoppen tillsammans med Jämtland. Attraktiva turistmiljöer har en stor utvecklingspotential för både tillväxt och sysselsättning. Här har den gotländska ön mitt i Östersjön med omedelbar närhet till åtta länders befolkning en unikt gynnsam position.

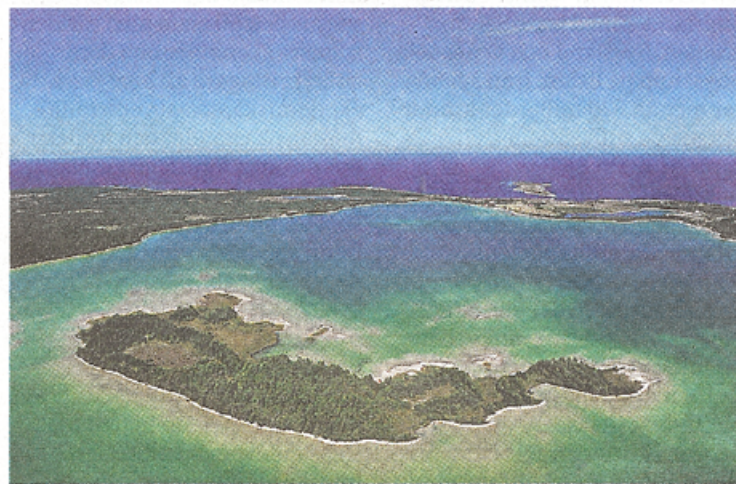
Totalt sysselsätter turismen på Gotland omkring 1000 personer. Det ger sju turistarbeten per kalkarbetare. Trenden är att kvoten ökar eftersom turismen är en av Sveriges snabbast växande branscher. Några siffror från Tillväxtverket:

I Sverige har sedan år 2000 den totala sysselsättningen ökat med 10 procent medan sysselsättningen inom turismen ökat med drygt 30 procent. Den totala exporten av varor och tjänster har ökat med 60 procent medan turismens exportvärde (utländska besökares konsumtion i Sverige) ökat med 160 procent. Turismens exportvärde är i dag större än Sveriges paradgren industrimaskiner, men även större än livsmedel, järn och stål, personbilar, trävaror och möbler. Prognoser från FN-organet UNTWO pekar på att den internationella turismen kommer att ha en fortsatt stark tillväxt under kommande decennier.

Det främsta miljöargumentet mot att tillåta företaget Nordkalk att bryta den gotländska kalken är vattnet. Med ett 25 meter djupt hål, stort som fem gånger Gamla stan i Stockholm, mitt i tillrinningsområdet till Gotlands viktiga dricksvattenreservoar Bästeträsk, är enligt Sveriges tre ledande vattenexperter, samtliga professorer i hydrologi, risken för saltvattenintrång överhängande.

Det andra miljöargumentet är att platsen för kalkbrottet klassas som ett av vårt lands mest skyddsvärda områden på grund av dess unika Gotlandsnatur med hållmarker, kalktallskogar och olika rödlistade arter. Naturvårdsverket föreslår att detta skall bli en nationalpark.

Det främsta argumentet för den aktuella kalkgruvan sägs vara jobb och tillväxt. De direkta kalkarbeten som uppges skapas av en brytning i Ojnareskogen handlar alltså om cirka 50 direkta jobb,

En flygbild över Bästeträsk och Ojnareskogen på norra Gotland, där striden om ett kalkbrott snart kan vara avgjord. FOTO: MAGNUS RIETZ

varav många kommer att kunna ersättas av automatiserad teknik i form av robotar och smarta program inom en nära framtid. Därutöver hävdas multiplikatoreffekter uppstå i form av efterfrågan på andra tjänster. Men en aktuell forskningsstudie på svenska data (Moretti och Thulin 2014) visar att sådana multiplikatoreffekter kan stanna på blygsamma 0,8 procent för ekonomin som helhet och lägre för låglönejobb, till vilket kalkstensarbete räknas.

Kalksten är förvisso en för Sveriges tillväxt viktig insatsvara i stål-, pappers- och cementindustrin. Dessutom används kalksten inom möbeltillverkning, fastighetsinredning, läkemedel, byggnationer och rening av försurande vattendrag. Men det betyder inte att kalken måste brytas där det är som mest olämpligt från miljösynpunkt.

Turism och kalkstensindustri på Gotland är inte oförenliga. Det handlar inte om att stänga ner kalkstensindustrin utan om att inte förstöra ett unikt område med exceptionellt skyddsvärde. Det finns områden både på och utanför Gotland vars lämplighet som alternativ måste prövas i den samhällsekonomiska kalkylen.

Medan kalkbrytningen innebär verksamhet i högst ett par decennier riskerar skadan i naturen att bestå för evigt. Möjligheten för framtida natur- och ekoturism i området undergrävs. En samhällsekonomisk kalkyl skulle synliggöra vilka kostnader en kalkyl för brytning bör påföras i form av förlorade naturvärden och risken att Gotlands stora söt-vattensreservoar förstörs. Den analysen av olika konsekvenser av en brytning i Ojnareskogen och på alternativa platser saknas i dag. Regeringen måste beställa en sådan kalkyl för att kunna fatta ett beslut förenligt med långsiktigt uthållig tillväxt.

ALMAS HESHMATI

professor i nationalekonomi,

Internationella handelshögskolan i Jönköping

LARS HULTKRANTZ

professor i nationalekonomi, Örebro universitet

HANS LÖÖF

professor i nationalekonomi, KTH

ANDREAS STEPHAN

professor i nationalekonomi,

Internationella handelshögskolan i Jönköping

LARS WESTIN

professor i nationalekonomi, Umeå universitet